

УДК 94(477)

Сергій Волянук

КАРПАТСЬКИЙ РЕЙД КУРЕНЯ "БОНДАРЕНКА" У 1944 Р.

У публікації висвітлено діяльність куреня УПА під командування Володимира Якубовського упродовж липня-серпня 1944 р. під час рейду в Карпати. На основі широкої джерельної бази подано проведення військових операцій під час походу та проаналізовано основні завдання, які ставилися перед повстанським підрозділом.

Ключові слова: УПА, Володимир Якубовський ("Бондаренко"), Друга світова війна, німецька окупація, радянська окупація.

У національно-визвольному русі українського народу 40–50-х рр. ХХ ст. до сьогодні залишається безліч питань, які є не висвітлені, та за відсутності документального матеріалу, передусім підпілля, дотепер залишаються невідомими для широкого загалу. Однією із таких проблем є дослідження бойового шляху військових відділів Української Повстанської Армії (далі – УПА). На сучасному етапі вивчення історії збройної боротьби повстанської армії – проблема досить актуальна, оскільки знайшла своє відображення і у подіях 2014 р. в Україні. Слід зазначити, що у військовій історії різних іноземних держав бойовий шлях армійських підрозділів складає вагомую частину історії власного народу та відіграє значний аспект у патріотичному вихованні молоді.

Враховуючи те, що на сьогодні існує незначна кількість досліджень, присвячених повстанським відділам, зокрема і на Тернопільщині, то ж цілком природно виникає суспільно-політичний інтерес до діяльності таких підрозділів УПА. У третій воєнній окрузі УПА "Лисоня" (ВО 3 "Лисоня") однією із найменше досліджених залишається діяльність військових одиниць, однією із яких був курінь під командуванням Володимира Якубовського ("Бондаренко", "Стрийський"), який у 1944 р. здійснив рейд територіями між Дрогобицькою та Станіславівською воєнними округами УПА.

Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити одну із найважливіших сфер військової діяльності як ОУН, так і УПА, зокрема, і у сфері виконання військових наказів вищого керівництва та збройною боротьбою.

Наукова новизна полягає у тому, що у публікації на основі об'єктивного і комплексного підходу, а також детального аналізу документів і матеріалів, проаналізовано рейдову військову діяльність відділів УПА, об'єднаних у курінь "Бондаренка".

Об'єктом дослідження є створення та діяльність третьої воєнної округи УПА-Захід "Лисоня" у 1944 р.

Предмет дослідження – участь військового командування УПА на території Тернопільщини упродовж 1943–1944 рр. у процесі організації та проведенні рейду куреня невідомою для повстанців територією.

Основна мета публікації полягає у тому, щоб дослідити діяльність куреня УПА під час Карпатського рейду.

Основним джерелом для написання статті виступають матеріали командування УПА та військових підрозділів, які брали участь у рейді. Зокрема, перебіг рейду відображений у підпільних публікаціях "За Дністром" [1], історіях сотень УПА "Холодноярці" [2–3] та "Буйні" [4–5]. Джерельну базу також складають документи українського підпілля, зокрема звіти ОУН та УПА, які зібрано та опубліковано у тематичному збірнику, присвяченому ВО 3 "Лисоня" [6]. Серед документів та матеріалів, у яких подано окремі військові операції відділів УПА ВО 3 "Лисоня", слід відмітити публікацію "УПА – Захід на третьому етапі", у якій згадується поворотний рейд куреня "Бондаренка" з Карпат на територію ВО 3 "Лисоня" [7]. Також у статті використано окремі архівні матеріали, що зберігаються в Галузевому державному архіві Служби Безпеки України (далі – ГДА СБУ), Архіві управління СБУ в Тернопільській області (далі – АУ СБУ в Тернопільській обл.) та Державному архіві Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.). Частина із них публікуються уперше.

У перших числах липня 1944 р. старшини штабу ВО 3 "Лисоня": командир ВО, хорунжий Омелян Польовий ("Остап"), начальник штабу, хорунжий В. Якубовський та начальник оперативного (І) відділу Ілярій Лютий ("Дяченко", "Роман") на зібранні стрільців у сотні "Буйні" повідомили, що через декілька днів відправляється у рейд курінь, яким командувати доручено "Бондаренку". Під час підготовки до рейду стрільцям рекомендувалося брати із собою "один коць або шинель, 2 пари білизни, 180 набоїв до гвинтівки, 600 до кулемета, зручне взуття. Хто мав зайві речі повинен був здати, щоб не обтяжувати себе надмірною вагою під час походу" [5, с. 411].

Закінчивши підготовку до маршу, "Буйні" спільно із сотнями "Рубачі" та "Холодноярці" під командування курінного "Бондаренка" 8 липня 1944 р. відправилися у рейд. Три сотні зупинилися у лісовому таборі "Сіроманців" для відпочинку. Там же зробили спільну фотографію на згадку й увечері через с. Дички Рогатинського району різними дорогами вирушили у південному напрямі. Сотні проходили через села Підкам'янь, Помонята та заночували у лісі біля Підмихайлівців, а 12 липня зупинилися у Журавеньках Рогатинського району та ближньому лісі. "Буйні" розташувалися із західного боку села, у ліску, попри який йшла польова дорога на Журавне Жидачівського району. Сотня "Рубачі" зупинилися у лісі, біля с. Козарі цього ж району, а штаб куреня та "Холодноярці" перебував у Журавеньках [3, с. 554; 5, с. 411–413; 7, с. 71; 8, с. 31].

Сотня "Буйні" під командуванням "Вовка" ("Бурлака") складалася із трьох чот, якими командували Степан Маркіза ("Гордій"), Іван Сович ("Фукс") та "Жук". До командного складу також входили бунчужний "Голота" ("Красний"), сотенний політвиховник Осип Куць ("Остап") та інтендант "Кос" [5, с. 406, 410]. Григорій Ковальчук ("Ворон") керував сотнею "Рубачі", до командного складу якої входили бунчужний Володимир Шевчук ("Орленко"), політвиховник "Ілько", інтендант "Рибак" та чотові Броніслав Корчак ("Гамалія", "Дзвін"), Роман Брунець ("Бродяга") та Олекса Карпій ("Василь", "Морозенко") [9, арк. 16; 10, арк. 327]. У сотні "Холодноярці" командні посади очолювали: командир сотні – Богдан Федик ("Крук"), бунчужний – Ярослав Курилас ("Кармазин", "Чорнота"), політвиховник Ксенофонт Волошин ("Чад"), інтендант "Рубан", командир першої чоти – Петро Рак ("Овоч"), другої – Ярослав Стецький ("Сокіл"), третьої – Микола Куфлинський ("Бурий") [3, с. 552–553].

У історіографії діяльності УПА на Тернопільщині за куренем "Бондаренка" закріпилася умовна назва за територіальною приналежністю – "Бережанський", яку увів у науковий обіг дослідник Петро Содоль [11, с. 175]. На нашу думку, така назва не відповідає дійсності, адже бережанською можна вважати лише сотню "Холодноярці". Натомість сотні "Буйні" та "Рубачі" комплектувалися вихідцями із Тернопільської округи ОУН.

12 липня 1944 р. біля 13 год. дорогою, попри ліс, де перебували відділи, проїжджало 50 кіннотників із національних відділів при німецькій армії (калмики, туркмени, росіяни та інші), яких місцеве населення називало "коломиїцями". Стійкові, побачивши озброєний відділ, повідомили сотню та залягли. Друга чота "Буйних", відкривши вогонь, врятувала стійкових, яким заклонило кулемет, а третя розпочала оточувати лісом нападників. Внаслідок сутички жертв не було, лише стійкові втратили кулемет. Після цього інциденту із посади ройового звільнено "Беркута", який організував стійки, а на його місце призначено Касяна Брикайла ("Колос") [1, с. 546; 5, с. 414].

Перед переходом німецько-радянської фронтової лінії курінь "Бондаренка" командуванням УПА-Захід перекидався на околиці гирла річки Свіча, правої притоки Дністра, для боротьби із національними відділами при німецьких військах і проведення операції у с. Луковець (сучасні – села Луковець-Журівський і Луковець-Вишнівський) Рогатинського району, де базувався та проводив антиукраїнські акції потужний відділ Армії Крайової (далі – АК) [3, с. 554; 7, с. 71; 12, с. 300–301]. Так, у крайовому військовому штабі УПА констатували: "...в часі німецької дійсності [відділи] були перекинуті штабом УПА-Захід з матірних на інші відтинки і там, як осадні, діяли проти німців та большевицької або польської тероризуючої партизанки" [7, с. 64]. Наразі із виявлених документів неможливо встановити чи була проведена воєнна операція проти підрозділу АК. Так, у "Хроніці сотні "Холодноярці" повідомляється, що: "...ціллю того рейду було розігнати кубла польсько-большевицьких банд в с. Лукавці Букачівського р-ну... тому, що коло с. Лукавець квартирувало багато німців, курінь оминув село і подався за Дністер..." [3, с. 554].

Увечері 12 липня навпроти с. Журавеньки курінь розпочав форсування р. Дністер. Рушивши через сіножаті й очерети, біля річки на стрільців чекали веслярі із двома чайками та гумовим човном. Першою переправилася сотня "Холодноярці", яка виставила застави на другому березі, зробивши безпечнішу переправу для "Буйних", "Рубачів" й курінного табору. Основну частину таборів залишили на хуторі біля с. Журавеньки. Ройовий сотні "Рубачі" Микола Кліщ ("Яр") пригадавав, що форсування тривало усю ніч, бо слід було переправити близько 600 осіб, коней із підводами, кухні тощо. На двох чайках вміщувалося по 10 стрільців, а на одній меншій гумовій – 5. Воли також зтягувалися на чайки, а коні – один стрілець держав за поводи [5, с. 414–415; 8, с. 31].

Опинившись на правому березі Дністра, курінь розташувався на декілька днів у с. Которини Жидачівського району, розмістившись по стодолах у східній частині села, з боку лісу. У час постою в селі у сотні "Буйні" утворили четверту чоту, яку укомплектували переважно із вояків дивізії "Галичина". Командиром нової чоти призначили "Ліса". Під час квартирування 20 липня 1944 р. на село напали декілька десятків козаків (туркменів) із національних відділів при німецьких військах. Вони натрапили на стрільців, котрі знаходилися поза стійками у селі та відкрили по них вогонь. Стрілець "Смерека" із сотні "Холодноярці" загинув, отримавши кулю у живіт, інші приєдналися до своїх сотень. По тривозі сотня "Буйних", висунена до середини села, розпочала наступ. "Холодноярці" та "Рубачі" зайняли оборону на краю лісу, щоб забезпечити тил та шлях відступу.

Після короткої, але запеклої перестрілки, козаки відступили, залишивши декількох убитих та одного кулемета. Із сотні "Буйні" кіннотник "Голка" та один стрілець отримали важкі поранення. Убитого в сутичці із туркменами стрільця "Смереку" похоронили на цвинтарі с. Протеси Жидачівського району. Після сутички курінь залишив село та перейшов на хутір за 3 км від с. Которини [1, с. 546; 5, с. 414–415; 13, с. 551].

22 липня 1944 р. до куреня долучився табір із-за Дністра. Враховуючи, що розташування сотень було близьким до дороги Галич-Стрий, а німецько-радянська фронтова лінія наближалася, командування куреня прийняло рішення прориватися у карпатські ліси й там перебути фронт. Цього ж дня пополудні курінь вирушив у західному напрямку й вранці 23 липня зупинився на короткий відпочинок у с. Лисків Жидачівського району, визначивши найближчі села для квартирування відділів. Сотня "Холодноярці" отаборилася у с. Корчівка цього ж району, сотня "Рубачі" зупинилася на присілку Поляна, у лісі за 3 км на південь від Корчівки, а "Буйні" пішли далі на захід, у с. Демна Сулятицька (сучасні села Демівка і Сулятичі) цього ж району. Розділений на сотні курінь залишився на декілька днів у цих селах [1, с. 547].

Під час постою чота "Буйних" під командування "Жука" організувала, ймовірно 25 липня, на дорозі із села засідку на іншому березі р. Свіча. У неї потрапило німецьке вантажне авто та підвода. Внаслідок зіткнення загинуло 8 німців, а решта розбіглися полем й продовжували відстрілюватися. На допомогу чоті "Жука" виступила чота, ймовірно "Фукса", яка розіграла німецьких солдатів, які чинили опір. Ройовому "Буйному" куля зачепила праве вухо. Тоді у полон здалося двоє росіян, яких відправлено у штаб. Повстанці здобули багато консервів, амуніції, шинелі, інше військове майно та три автомати. Здобутим трофеєм "Буйні" поділилися із іншими сотнями. Після цієї сутички сотня попрямувала на присілок Поляна, у якому розташовувалася сотня "Рубачі" [5, с. 417; 8, с. 31–32; 14, с. 30].

27 липня у с. Корчівка "Холодноярці" мали сутичку із 15 вояками охорони німецького санітарного воза, що заїхав у село. Ярослав Стецький ("Сокіл") на чолі чоти розпочав бій, у якому захопили у полон 5 німців зі зброєю й санітарний віз із медикаментами. Решта німецької охорони утекла [1, с. 547; 3, с. 554–555]. Після бою "Холодноярці" залишили село й відправилися на присілок Поляна, у якому перебували інші сотні. Вранці 29 липня курінь вирушив далі на південь. Під час подорожі "Буйні" зустрілися у лісі із чотою дивізії СС "Галичина", яка скеровувалася у курінь "Байди" у гори. Варто зазначити, що 26 липня до куреня прийнято 30–40 вояків цієї ж дивізії, яких розділили між сотнями. Дійшовши до лісу між селами Рахиня й Слобода (сучасне – Слобода-Долинська) Долинського району, командування, отримавши дані, що дорога у Карпати перекрита військами, прийняло рішення повернути курінь у зворотному напрямі – до лісу, неподалік сіл Тростянець та Белеїв цього ж району. Там, у лісі, сотні влаштувалися на нічліг [1, с. 547; 5, с. 417].

Ранком, 30 липня, для налагодження контактів із близькими селами вислано зв'язкових. Через цей ліс проїжджали відступаючі німецькі фронтові частини. Перша чота сотні "Холодноярці", що була на заставі, вступила у бій із 4 німецькими вантажівками, на яких переїжджало 20 вояків при 6 кулеметах. Сотня "Буйні" перекрила шлях відступу німцям та розпочала наступ із флангу. Німецькі вояки були розпоршені у лісі й відступили. Втрати ворога – 6 убитих. Повстанці здобули 4 кулемети, а також 4 авто, з яких 1 було знищене. За іншими даними, знищено 2 вантажівки, здобуто два кулемети, 1 автомат та чотири гвинтівки. Чота із "Холодноярців" втратила убитим стрільця "Мидницю", якого похоронили у цьому ж лісі та двох поранених: ройового "Соловія" та стрільця "Гриву". Увечері дві чоти сотні "Буйні" мали коротку сутичку із забезпеченням полку Червоної армії, в результаті якої червоноармійці розбіглися, а двоє із них, із Вінницької області, здалися у полон та згодом були зараховані у сотню. Штаб куреня прийняв рішення розділитися по сотнях та змінити місце перебування, щоб не наражатися на небезпеку [1, с. 547–548; 3, с. 555; 5, с. 418–419; 13, с. 551].

У звіті про рейд й перехід фронту сотнею "Холодноярців" йшлося: "... [Ми] негайно залишаємо своє місце і заночуємо в лісі коло широкого поля, ранком переходимо вглибину лісу і в напрямку Тростянця. Але залишатись в незнайомому лісі не рішаємося і, залишивши табір та розділившись на сотні вирушаємо в напрямку Корчівки. Перед гостинцем висилаємо розвідку, яка доносить про безперервний рух більшовиків. На наших стійкових натикається кілька німаків. Залишивши раненого і три скоростріли, тікають. Після цього переходимо далі від гостинця і заночуємо в густих кущах..." [1, с. 547]. Касян Брикайло ("Колос") згадував: "Наша сотня перейшовши ще один гостинець, зайшла аж під т. зв. Чорний ліс... над невеличким потоком у глибокому відлюдному лісі розложився табір Буйних. Повстанці швидко почали будувати шатра, бо став накрапляти дощ. Заповідалося на слоту. Друзі сплїтали до купи тонкі дерева, а з верха накривали корою, здертою з грубих соснових дерев..." [5, с. 419].

Стрільці із сотні "Рубачі" віднайшли добре укріплений лісовий табір і зупинилися у ньому на постій. У перших числах серпня "Холодноярці" випадково натрапили на цей табір, де також

розмістилися. У лісі курінь окремими сотнями тиждень перечікував перехід фронту. У цей час повстанці голодували, бо не було запасів харчів. Після переходу фронту селяни із ближніх сіл доставляли повстанцям харчі та інформаційні дані про пересування військ [1, с. 548].

У внутрішньому житті куреня ця ситуація призвела до нарікань на дії штабу та сотенних і стрільці почали висловлювати думки про дезертирство. Стрелець “Чайка” із дивізії “Галичина”, колишні ройові “Беркут” і “Кардинюк” та інші із сотні “Буйні” спланували втечу із відділу, але їх викрили і на суді, де засідали старшини сотні, прийняли рішення розстріляти “Беркута” перед сотнею, а іншим дати покарання – по 50 бучів. У подальшому ця ситуація не вплинула на стрільців з дивізії та інших, котрі долучилися, щоб перейти фронт – все ж таки дезертирство розпочалося [5, с. 419–423]. Коли 11 серпня сотня “Буйні” з’єдналася у лісі біля сіл Болохів та Збора Калуського району із “Рубачами” та “Холодноярцями”, командир “Бондаренко” організував зібрання куреня та звернувся до дивізіяників: “Друзі есеси, я вас не хотів приймати до наших відділів хоч би з тої причини, що ви вже раз зрадили український нарід, вступаючи на службу німцям. Однак, я прийняв вас, прийняв як українців на те, щоб ви мали можливість затерти пляму зради і в боротьбі себе оправдати. Зараз я переконався, що такої постанови у вас не було, а виждавши догідної хвилини, починаєте дезертирувати. Цим ви компрометуєте нашу визвольну боротьбу і деморалізуєте наші ряди. Для того звертаюсь до вас із закликом: хто чується, що не може видержати в наших рядах, хай виступить, а я його звільню без жодної кари”. Всі стояли мовчки. Командир по хвилині відзиваєсь: “Ну, нема нікого?” З рядів не виступив ніхто. “В такому разі – продовжає далі командир – я заявляю всім: якщо повториться ще раз одна дезерція з есесів, то постріляю всіх”. Командир сказав ще кілька слів на тему большевицької армії, з’ясував політичну ситуацію і сказав розійтись” [4, арк. 27].

У цьому лісі курінь перебував декілька днів та вирушив сотнями у північно-східному напрямі. 14 серпня дійшов до Дністра біля с. Которини Жидачівського району, а увечері на човнах форсував річку навпроти сіл Журавеньки та Козарі Рогатинського району. “Холодноярці” через Юнашків цього ж району відправилися у ліси біля с. Слов’ятин Бережанського району. Штаб куреня, “Буйні” та “Рубачі” відправилися через села Чернів, Помонята, Яглуш у ліс між Мельною Рогатинського району та Кореличами Перемишлянського району, де з двадцятих чисел серпня перебували спільно із новосформованою сотнею “Кубанці”, яка, ймовірно, також комплектувалася вихідцями із Тернопільської округи [1, с. 548; 3, с. 555; 15, арк. 218–219]. Командир куреня “Бондаренко” 25 серпня 1944 р., відповідно до звіту ВО 3 “Лисоня” налагодив зв’язок із військовим штабом округи, що дислокувався на Бережанщині та повідомив про результати рейду командування [16, с. 248].

Таким чином, Карпатський рейд територією між Дрогобицькою та Станиславівською воєнними округами УПА завершено. Курінь “Бондаренка” упродовж декількох тижнів успішно рейдував та проводив бойові операції проти німецьких та радянських військових підрозділів. Під час походу стрільці та командири куреня здобули неоціненний бойовий досвід, що згодом допоміг їм протистояти радянській карально-репресивній системі та іншим ворожим збройним формуванням на території ВО 3 “Лисоня”.

Список використаних джерел

1. Звіт про рейд і перехід фронту сотні “Холодноярці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – С. 546–548.
2. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 48, арк. 176–183.
3. Хроніка сотні “Холодноярці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – С. 552–566.
4. Держархів Тернопільської обл., ф. Р-3432, оп. 1, спр. 204, арк. 1–41.
5. Хроніка сотні “Буйні” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – С. 391–441.
6. Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – 848 с.
7. УПА – Зах[ід] на третьому етапі // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 33: Тактичний Відтинок УПА 26-ий “Лемко”: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали) / [упор. П. Потічний та І. Лико]. – Торонто-Львів, 2001. – С. 31–83.
8. Кліщ М. Спогади повстанця / М. Кліщ. – Тернопіль, 2005. – 162 с.
9. АУ СБУ в Тернопільській обл., ф. 6, спр. 20269, арк. 1–79.
10. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 47, арк. 1–373.
11. Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник II / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.
12. Ільюшин І. Українська Повстанська Армія і Армія Крайова. Протистояння в західній Україні (1939–1945 рр.) / І. Ільюшин. – Київ, 2009. – 391 с.
13. Звіт про стан сотні “Холодноярці” від червня по серпень 1944 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – С. 549–552.
14. Джджик І. Подорож у часі: спогади українського повстанця / [упор.

Б. Новосядлий, О. Товаряньська] / І. Джоджик. – Тернопіль, 2013. – С. 128. 15. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 81, арк. 1–355. 16. Звіт про діяльність відділів УПА у липні-грудні 1944 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА "Лисоня". 1943–1952. Документи і матеріали / [упор. С. Воляннюк]. – Київ-Торонто, 2012. – С. 246–254.

Сергей Воляннюк

КАРПАТСКИЙ РЕЙД КУРЕНЯ "БОНДАРЕНКО" В 1944 Г.

В публикации отражена деятельность куреня УПА под командованием Владимира Якубовского в течение июля-августа 1944 г. во время рейда в Карпаты. На основе широкой источниковой базы подано проведение военных операций во время похода и проанализированы основные задачи, которые ставились перед повстанческим подразделением.

Ключевые слова: УПА, Владимир Якубовский ("Бондаренко"), Вторая мировая война, немецкая оккупация, советская оккупация.

Serhiy Volyanyuk

CARPATHIAN RAID OF BATTALION "BONDARENKO" IN 1944

The publication throws the light upon the activities of the UPA battalion under the command of Vladimir Jakubowski during a raid in the Carpathians in July-August 1944. There are also facts of military operations during the campaign and the analysis of the main objectives that were set before the rebel unit which are based on wide sources.

Key words: UPA, Volodymyr Jakubowski ("Bondarenko"), World War II, the German occupation, the Soviet occupation.

УДК 94:329(477.83) "1944–1954"

Василь Ільницький

ДЕПОРТАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1944–1954)

У статті на основі невідомих й маловідомих документів та матеріалів розглядаються основні напрямки, масштаби депортаційних кампаній, які проводила радянська адміністрація у Західній Україні. Доведено, що метою цих заходів була не лише боротьба із українським визвольним рухом, але й прагнення змінити національну та соціальну структуру західноукраїнського суспільства, позбавити український визвольний рух підтримки.

Ключові слова: депортації, репресивно-каральна система, радянська адміністрація, Західна Україна, національно-визвольний рух.

Утвердження радянської адміністрації у Західній Україні відбувалося шляхом широкомасштабних репресій не лише щодо тих, хто став у безпосередню опозицію, але й тих, хто міг у перспективі стати на шлях боротьби, а також для наведення всеохоплюючого страху у населення. Для цього існувала репресивно-каральна система, яка мала апробовану на східноукраїнських землях методику знищення та викорінення інакодумства. Однією із найганебніших форм утвердження радянської адміністрації стали депортаційні заходи. Із відкриття доступу до архівних установ виникла можливість з'ясувати масштаби репресивної політики, особливо стосовно окремих регіонів.

Питання депортаційної політики радянської адміністрації знайшло висвітлення у цілій низці історичних праць. Серед них потрібно назвати дослідження О. Бажана [1, с. 182–240], І. Винниченка [2], Ю. Киричука [3], Й. Надольського та ін. [4]. Згадаємо також і масив опублікованих збірників документів [5–8]. Однак окрема комплексна робота, присвячена депортаційній політиці, яка б охоплювала Дрогобицьку, Станіславську, Закарпатську, Чернівецьку області УРСР, відсутня.

Метою статті є дослідити основні напрямки та масштаби депортаційних заходів радянської адміністрації у період утвердження на цих теренах.

Із приходом радянської влади у західноукраїнському краї відбулися радикальні зміни, які стосувалися усіх без винятку сфер життя, складовими яких були масові репресії не лише щодо незгодних, членів їх сімей, але й мирного населення, звинуваченого у колабораціонізмі. Тим самим ставалося завдання змінювати соціальну та національну структуру суспільства (на місце проживання корінних мешканців приїжджали десятки тисяч партійних, радянських службовців,